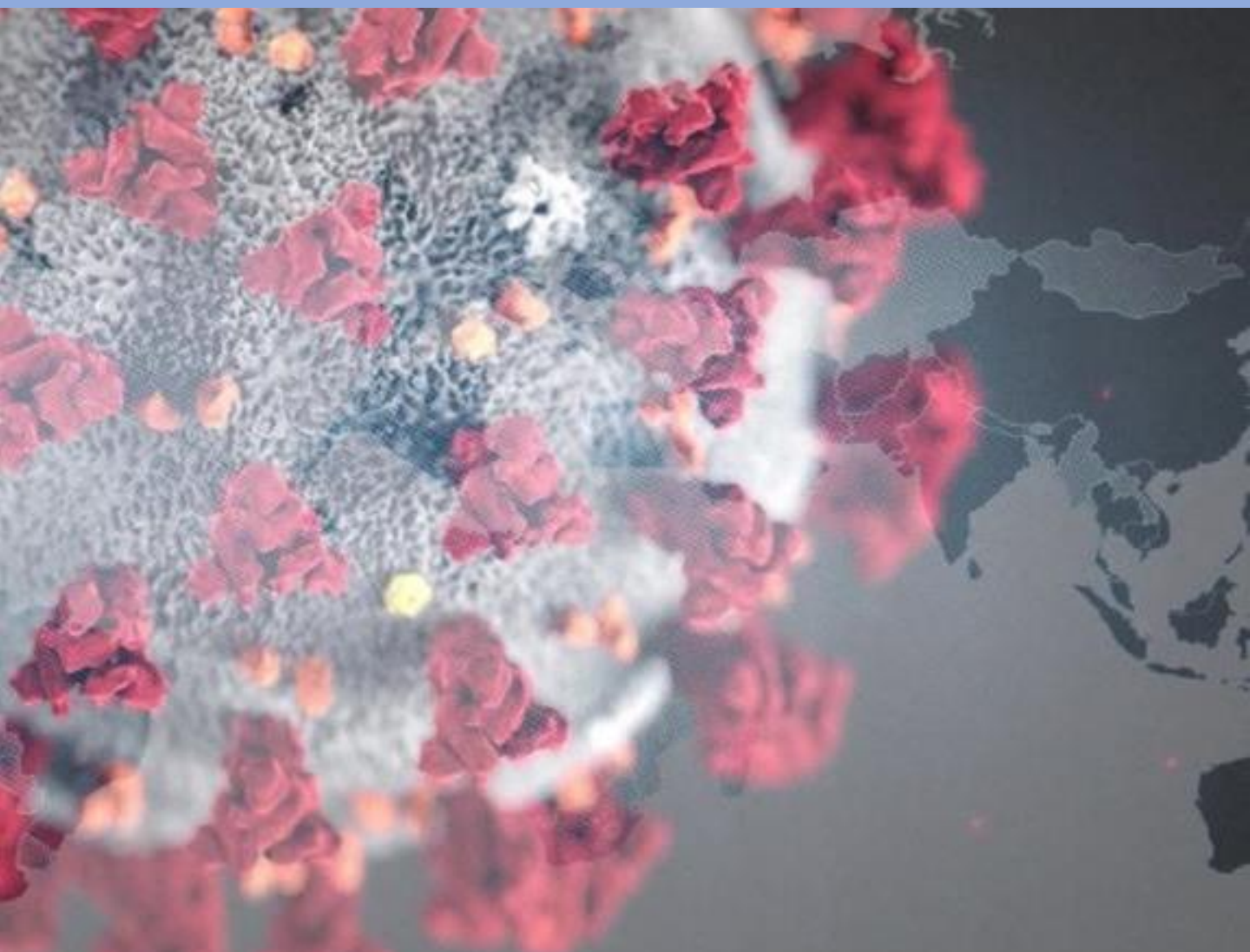

پاندمی کرونا و نجات کسب و کارهای ایرانی

شش آموخته از چین،

دو برنامه نوآورانه برای دولت،

و دو فرصت توسعه برای ایران

سرانجام آنچه همه جامعه و سیاستگذاران کشور از آن هراسان بودند به وقوع پیوست و پاندمی(*) کرونا در کشورمان آغاز گردید. هم‌اکنون ایران در کنار ایتالیا، دو کشوری هستند که شدت پاندمی در آنها بیش از کشورهای دیگر است. در این میان، علاوه بر گروه‌های در معرض خطر (نظیر سالمندان، بیماران ریوی، و ...) که حیات انسانی آنان تحت‌الشعاع این پاندمی قرار گرفته است، کسب‌وکارهای کشور نیز به شدت تحت آثار تغییر رفتار جامعه در واکنش به این پاندمی قرار گرفته‌اند. این صنایع، عموماً صناعی خدماتی و عمدتاً شامل کسب‌وکارهای خرد، کوچک، و متوسط هستند که ماهیت آنان، ارتباط نزدیک و چهره‌به‌چهره با مشتریان و مخاطبان است.

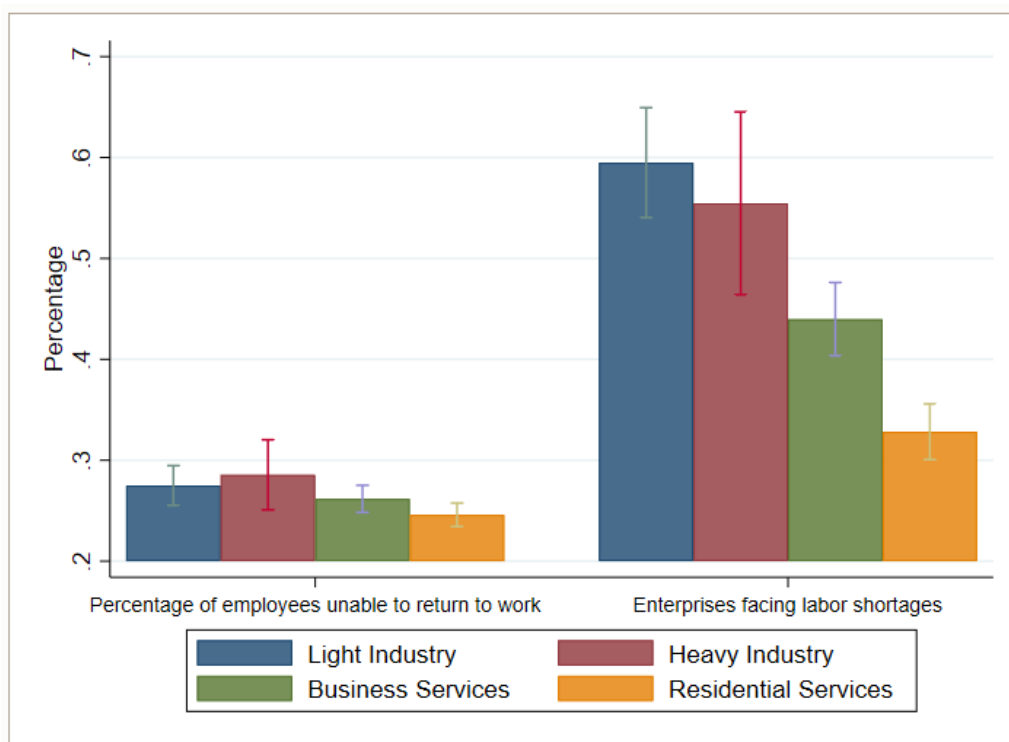
در این گزارش، برآنیم تا ابتدا سری به کشور مبدا ویروس کورونا، یعنی جمهوری خلق چین زده تا ببینیم سیاست‌ها و برنامه‌های اتخاذ شده توسط دولت این کشور برای صنایع آسیب‌دیده، چه آموخته‌هایی می‌تواند برای دولت در بر داشته باشد. سپس در بخش بعدی این گزارش، علاوه بر پیشنهاد سه برنامه مبتنی بر این آموخته‌ها، دو برنامه نوآورانه دیگر نیز ارائه خواهد شد؛ در تعریف این دو برنامه، این فرض اساسی مبنای کار بوده است که دولت، به دلیل تحریم‌های ایالات متحده و همچنین افت شدید قیمت نفت، در شدیدترین محدودیت بودجه‌ای خود در سه دهه اخیر قرار دارد و از همین‌رو تعریف هر برنامه جدید، می‌بایست حداقل بار مالی را برای دولت دربرداشته باشد. در بخش پایانی گزارش نیز، به پاندمی کرونا، به‌عنوان یک فرصت پیش روی دولت و کسب‌وکارهای کشور خواهیم پرداخت.

* بر اساس تعریف سازمان بهداشت جهانی، اپیدمی به شیوع گسترده اما منطقه‌ای یک بیماری گفته می‌شود؛ اما پاندمی به وضعیتی گفته می‌شود که یک بیماری جدید در تمام جهان شیوع یافته و افراد زیادی را در تمام دنیا درگیر نموده است.

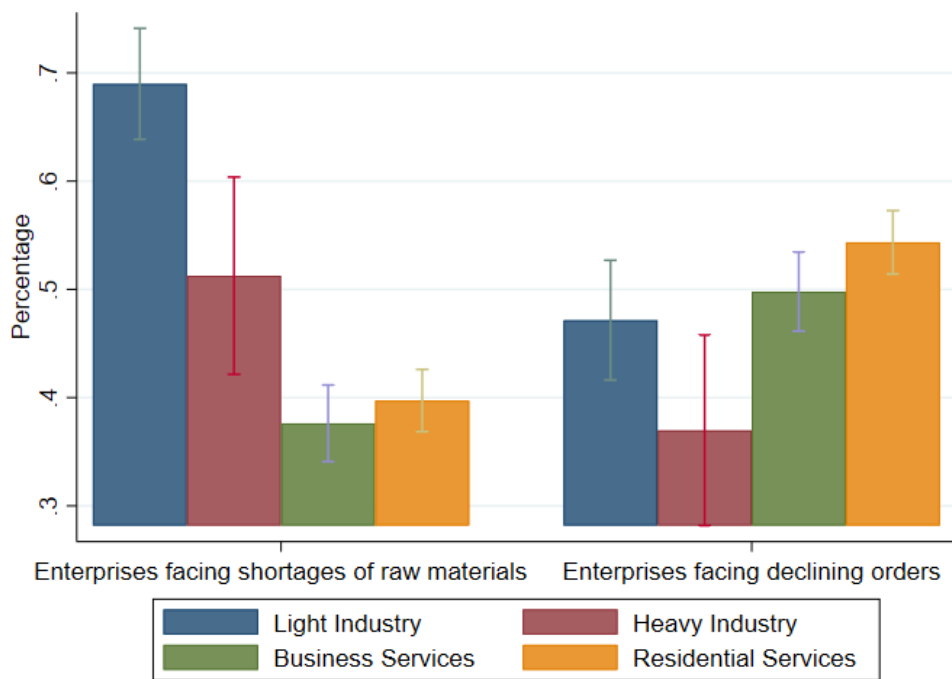
آنچه چینی‌ها انجام داده‌اند

بررسی گزارش‌های منتشر شده توسط وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی چین نشان می‌دهد که در شرایط پاندمی، بسیاری از کسب‌وکارهای چینی، با سطح نقدینگی معمول خود، تنها بین یک تا سه ماه قادر به ادامه فعالیت هستند؛ چراکه آنها علیرغم کاهش میزان فروش و درآمد، همچنان نسبت به پرداخت هزینه‌های حقوق و دستمزد، اجاره، تامین اجتماعی، مالیات و ... متعهد هستند. از طرف دیگر، عمده کسب‌وکارها به دلیل عدم حضور نیروی کار، با کمبود شدید نیروی کار و همچنین، به دلیل اختلال در زنجیره تامین، با عدم دسترسی به مواد اولیه مواجه می‌شوند (شکل ۱ و ۲).

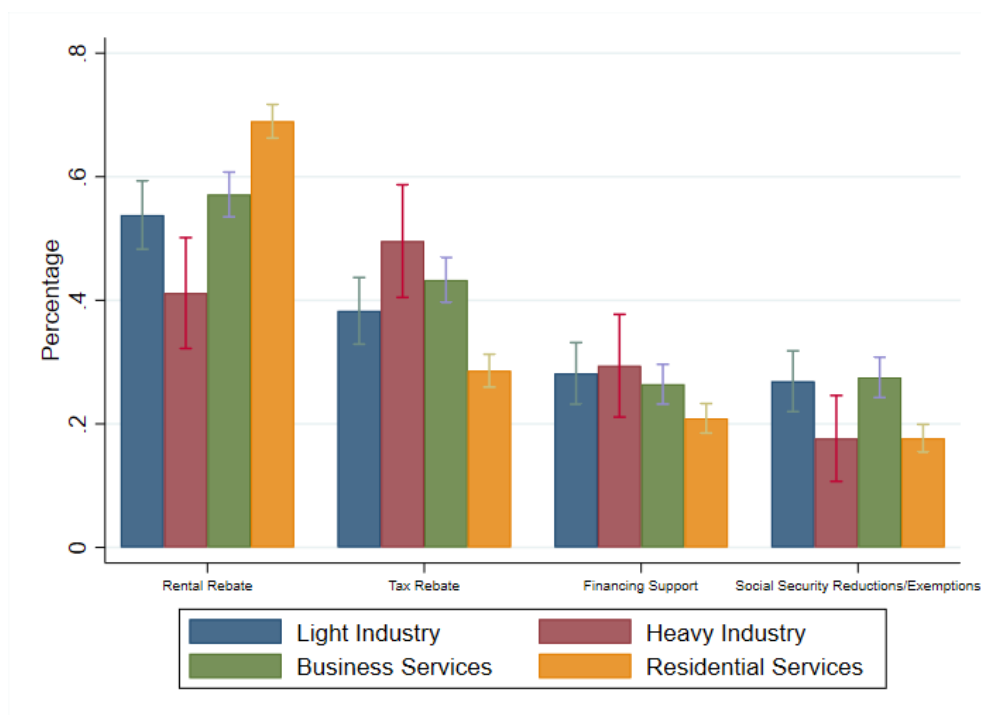

شکل (۱)

در این میان، پیمایش‌های صورت گرفته بر روی انواع کسب‌وکارهای چینی نشان می‌دهد که از نظر کسب‌وکارهای خرد-کوچک-متوسط و خدماتی، مهمترین مداخله مطلوب توسط دولت، ابتدا در حوزه اجاره و سپس در حوزه مالیات است. به عبارت دیگر، حمایت مالی، و موضوع تامین اجتماعی، در اولویت‌های بعدی قرار دارند (شکل ۳).

شکل (۲)

شکل (۳)

با توجه به مقدمه فوق، دولت‌های مناطق مختلف چین اقدام به تعریف برنامه‌های متنوع جهت حمایت از عدم ورشکستگی و احیای کسب‌وکارهای خود نموده‌اند. به دلیل اهمیت سه منطقه پکن، شانگهای، و گوانگ‌دانگ (به مرکزیت گوانجو) در اقتصاد چین و میزبانی این سه منطقه از بخش عمده‌ای از کسب‌وکارهای چینی، ما به استخراج برنامه‌های این سه منطقه (جدول ۱) پرداختیم. بطور کلی، همه این برنامه‌ها را میتوان در ۱۳ برنامه دو صفحه بعد خلاصه نمود.

جدول ۱: منابع مورد استفاده در استخراج برنامه‌ها

منبع برنامه‌ها	منطقه
https://bit.ly/3aW5qVK https://bit.ly/39RObEN	پکن
https://bit.ly/2xE573t	شانگهای
https://bit.ly/3aW5qVK https://bit.ly/2INVtO5	گوانگ‌دانگ

Flower for free
祝你平安健康

حوزه برنامه	برنامه
مالیات	۱. ارائه تخفیفات مالیاتی یا تمدید مدت زمان ارایه اظهارنامه مالیاتی و پرداخت مالیات حداکثر تا سه ماه برای کسب‌وکارهایی که بواسطه شیوع بیماری دچار مشکل شده‌اند.
	۲. معافیت از پرداخت اجاره برای کسب‌وکارهایی که به نوعی در قبال استفاده از امکانات دولتی و نیمه‌دولتی موظف به پرداخت اجاره می‌باشند (کاهش اجاره تا سقف ۵۰ درصد اگر برای استفاده از دفتر باشد).
انواع اجاره	۳. تشویق موجرین نسبت به چشم پوشی یا کاهش اجاره برای مستاجرین، و پذیرش این اقدام به عنوان هزینه‌های قابل قبول مالیاتی و یا ارایه تخفیف‌های مالیاتی در قبال آن
	۴. معافیت از پرداخت انواع هزینه‌های خدمات دولتی و شبه دولتی برای کسب‌وکارها همانند عوارض شهرداری، فاضلاب، نوسازی، بازرسی و ...
انواع بیمه	۵. ارائه تخفیف یا استمهال پرداخت حق بیمه تامین اجتماعی، حق بیمه درمان، حق بیمه بیکاری، حق بیمه حوادث کار و ... تا سه ماه پس از اتمام دوران شیوع بیماری.
	۶. پرداخت حق بیمه بیکاری پرداخت شده در سال قبل (۵۰ تا ۱۰۰ درصد) به کسب‌وکارهای تحت تاثیر بیماری (مشروط به کمترین تعدیل نیرو)
	۷. ارایه یارانه دستمزد به کارکنانی که برای مدتی تحت درمان قرار گرفته یا در قرنطینه حاضر شده‌اند (به مبلغ حداکثر ۵۰ درصد از نرخ حقوق و دستمزد پایه).
وام	۸. تعدیل مدت زمان بازپرداخت وام و افزایش مدت زمان سررسید و یا تجدید دوباره وام بدون نیاز به بازپرداخت، برای کسب‌وکارهایی که به شدت در اثر شیوع بیماری تحت تاثیر قرار گرفته‌اند (نظیر صنعت توریسم، مراکز اقامتی و پذیرایی، حمل و نقل، لجستیک، انبارداری، مراکز فرهنگی و تفریحی، مراکز نمایشگاهی، خرده فروشی‌ها و ...)
	۹. ارایه وام با نرخ‌های ترجیحی برای کسب‌وکارهایی که از شرایط شیوع بیماری متاثر شده‌اند (مشروط به کمترین تعدیل نیرو)
توانمندسازی	۱۰. ارایه یارانه خرید محصولات خدمات تله‌ورکینگ و آموزش کارکنان.
	۱۱. ارایه حمایت‌های موثر و کلیدی از استارت‌آپ‌های پررشد در زمینه سلامت آنلاین، مراقبت‌های پزشکی، تجهیزات پزشکی، نوآوری‌های دارویی و ...
تسهیل قراردادها	۱۲. ارایه گواهی شرایط فورس مازور برای شرکت‌هایی که بواسطه شرایط شیوع بیماری، از عمل به تعهدات قراردادهای بین‌المللی خود ناتوان شده‌اند.
	۱۳. اگر کسب‌وکاری قراردادی را با یک شرکت دولتی بسته و به واسطه شیوع بیماری نمی‌تواند به تعهدات خود عمل نماید، مدت تعهد به صورت مناسب افزایش می‌یابد.

جدول ۱: برنامه‌های سه منطقه مهم چین با هدف حمایت از عدم ورشکستگی و احیای کسب‌وکارها در مواجهه با پاندمی کورونا

پیشنهاد سه برنامه حمایتی جدید با توجه به
آموخته‌ها از چین

بطور کلی، برنامه‌های محتمل پیش روی دولت ایران جهت حمایت از عدم ورشکستگی و احیای کسب‌وکارها در مواجهه با پاندمی کورونا را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود:

- **برنامه‌های هزینه‌زا.** این برنامه‌ها، هزینه قابل توجهی برای دولت دربر دارند و با توجه به قرار داشتن دولت در شدیدترین محدودیت بودجه‌ای خود در سه دهه اخیر (به دلیل تحریم‌های ایالات متحده آمریکا و همچنین افت شدید قیمت نفت) به نظر می‌رسد این برنامه‌ها یا کلاً مورد پذیرش سیاستگذاران قرار نمی‌گیرند و یا در صورت پذیرش، عملاً به صورتی جزئی یا ناقص اجرا می‌شوند بگونه‌ایکه تاثیر خود را از دست می‌دهند.
- **برنامه‌های غیرهزینه‌زا.** در این برنامه‌ها، سعی می‌شود که با بهره‌گیری از منابع و پتانسیل‌های موجود، بار مالی قابل توجهی بر روی دولت تحمیل نشود.

تا تاریخ نگارش این گزارش، توسط دولت، دو برنامه اصلی هزینه‌زا تا حدودی مشابه آنچه در چین شاهد بودیم به اجرا درآمده که شامل دو مورد زیر می‌گردد:

۱. **امهال اقساط وام‌های اخذ شده** توسط کسب‌وکارهای فعال در ۱۰ رسته و بخش به مدت ۳ ماه.

۲. **ارائۀ وام ۱ تا ۲ میلیونی** با وثیقه یارانه

اما با توجه به برنامه‌های حمایتی چین، همچنان سه حوزه دیگر می‌تواند به عنوان برنامه‌های پیش روی دولت مد نظر قرار گیرد. البته همه این سه برنامه، جزء برنامه‌های هزینه‌زا هستند. این سه حوزه شامل موارد زیر است:

۱. حوزه مالیات: ارائه تخفیفات مالیاتی یا تمدید مدت زمان ارایه اظهارنامه مالیاتی و تعویق پرداخت مالیات تا یک مدت مشخص

۲. حوزه انواع اجاره:

- معافیت از پرداخت اجاره برای کسب‌وکارهایی که به نوعی در حال استفاده از زمین و امکانات دولتی، حاکمیتی (از جمله اوقاف)، شهرداری‌ها، یا سازمان‌ها و صندوق‌های خصولتی (هر سازمان و صندوقی که به نحوی تحت مدیریت یا مالکیت دولت باشد) می‌باشند.
- معافیت کسب‌وکارها از پرداخت انواع هزینه‌های خدمات ارائه‌شده توسط سازمان‌های دولتی، حاکمیتی، و شهرداری‌ها نظیر عوارض شهرداری، فاضلاب، نوسازی، و ...
- تشویق موجرین خصوصی نسبت به چشم‌پوشی یا کاهش اجاره برای کسب‌وکارهای استیجاری، در ازای ارائه هر مشوق و امکاناتی که در اختیار دولت است؛ نظیر تسهیل بروکراسی و ارائه مجوزهای کسب در سال‌های بعدی، تسهیل در محاسبه‌ها و ضرایب مالیاتی، مشاوره‌های دولتی، حتی ارائه اینترنت رایگان دولتی، و ...

۳. حوزه انواع بیمه:

- ارائه تخفیف یا استمهال پرداخت حق بیمه تامین اجتماعی و کلیه موارد مشابه تا یک مدت مشخص
- پرداخت حق بیمه بیکاری پرداخت شده در سال قبل (۵۰ تا ۱۰۰ درصد) به کسب‌وکارهای تحت تاثیر بیماری (مشروط به کمترین تعدیل نیرو)
- ارایه یارانه دستمزد به کارکنانی که برای مدتی تحت درمان قرار گرفته یا در قرنطینه حاضر شده‌اند (به مبلغ حداکثر ۵۰ درصد از نرخ حقوق و دستمزد پایه).

پیشنهاد دو برنامه نوآورانه غیرهزینه‌زا برای دولت

همانگونه که گفته شد، سه برنامه فوق هزینه‌زا بوده که با توجه به شرایط بودجه‌ای دولت، یا چندان مورد پذیرش قرار نخواهند گرفت و یا در عمل بگونه‌ای اجرا خواهند شد که تاثیر واقعی خود را از دست خواهند داد. از همین رو به نظر می‌رسد که بهترین برنامه‌ها برای قرار گرفتن روی میز دولت، برنامه‌های نوآورانه غیرهزینه‌زا هستند که در این گزارش به دو نمونه از آن‌ها اشاره می‌شود.

۱. برنامه انتگرال-صفر:

اگرچه پاندمی کورونا، کسب و کارهای خرد، کوچک، متوسط و خدماتی زیادی در بخش‌های متعددی را تحت تاثیر منفی قرار داده است، اما به دلیل تغییر سبک زندگی مردم، صنایع دیگری بوده‌اند که با توجه به شرایط ایجاد شده فروش قابل توجه یا استثنایی داشته‌اند که برای مثال می‌توان به چهار بخش زیر اشاره نمود:

- صنعت بیمه: به دلیل کاهش شدید رفت و آمد درون شهری و بین شهری، به‌طور قطع شاهد تصادفات جرحی-فوتی-بدنه‌ای بسیار کمتری بوده‌ایم و با توجه به حجم بالای دو محصول بیمه شخص ثالث و بیمه بدنه از کل پرتفوی صنعت بیمه، این صنعت شاهد سود قابل توجهی بوده است (در مقایسه با فروش کسب و کارهای خرد، کوچک، متوسط و خدماتی).
- صنعت فروش آنلاین و تفریحات آنلاین: به دلیل هراس از بیماری، بخش زیادی از جامعه، هرگونه خرید خود را به سمت خریدهای آنلاین هدایت کرده است. از طرف دیگر، به دلیل قرنطینه شدن عموم جامعه در خانه، سهم تفریحات آنلاین (به‌خصوص پخش فیلم) به شدت افزایش یافته است.
- صنعت غذایی-شیمیایی و بهداشتی (بنگاه‌های بزرگ): به دلیل هجوم مردم به فروشگاه‌ها (ناشی از ترس آنچه در قرنطینه شدید بخش‌هایی از چین شاهد بوده‌اند) و انبار نمودن بیش از حد مواد غذایی و شیمیایی، این صنایع نیز فروش بیش از حد معمولی داشته‌اند.
- صنعت دارویی (البته به جز داروها و لوازم مستقیم مرتبط با درمان کرونا نظیر ماسک): در اینجا نیز به دلیل هراس عمومی از بیماری، شاهد خرید بیش از حد داروهای غیر مرتبط با درمان واقعی کرونا و انواع مکمل‌ها توسط جامعه بوده‌ایم.
- عمده‌فروشان میوه و تره‌بار: در اینجا نیز به دلیل هجوم مردم برای خرید میوه‌هایی که گفته شده است در درمان بیماری یا تقویت سیستم ایمنی بدن موثرند، شاهد فروش عجیب و افزایش قیمت برخی میوه‌ها و صیفی‌جات بوده‌ایم.

...

در برنامه‌انتگرال صفر، پیشنهاد می‌شود تا به دلیل فروش و سود قابل توجه کسب‌وکارهای صنایع فوق در چند ماه بحران، در سال ۱۳۹۹ سهام مالیات، تامین اجتماعی، و دیگر عوارض قابل توجه کسب‌وکارهای آسیب دیده از کرونا، توسط دریافت چند درصد مالیات بیشتر از کسب‌وکارهای صنایع پرفروش، بعلاوه واریز مستقیم همین مقدار توسط خود دولت از محل افزایش درآمد خود از مالیات اخذ شده از فروش بسیار بیشتر این صنایع (نسبت به سال قبل) تامین گردد؛ اما در سال ۱۴۰۰، این سهم معکوس گردد بگونه‌ایکه مبلغ اضافی اخذ شده از کسب‌وکارهای صنایع پرفروش، توسط کسب‌وکارهای خرد، کوچک، متوسط و خدماتی بازپس گردد. به‌عبارت دیگر، در سال ۱۳۹۹، مبلغی توسط کسب‌وکارهای صنایع پرفروش به کسب‌وکارهای آسیب‌دیده قرض داده می‌شود (البته از طریق مکانیسم مالیات) اما این مبلغ در سال ۱۴۰۰ (مجدداً از طریق مکانیسم مالیات) بازپس گرفته می‌شود.

۲. برنامه هدایت پاداش‌ها

هر ساله، مبالغی تحت عنوان پاداش (از جمله هدیه، عیدی، مناسبت‌ها و ...) توسط سازمان‌های دولتی، شرکت‌ها و صندوق‌های وابسته به دولت، سازمان‌های حاکمیتی، و ... به پرسنل اعطا می‌شود. در این برنامه، پیشنهاد می‌شود تا درصدی از این پاداش‌ها با هدف تحریک تقاضا و تحت عنوان بن، به پرسنل برای خرید محصول/خدمت کسب‌وکارهای آسیب‌دیده اعطا شود. البته کسب‌وکارهایی جزء این برنامه قرار خواهند گرفت که تقاضا برای محصول/خدمت آنها از نوع غیرانباشتی باشد (نظیر اقامت در هتل، مراکز تفریحی، یا رستوران‌ها که قابلیت انباشت ندارند). برای اجرای نهایی این برنامه، می‌توان با بهره‌گیری از سازوکار مورد استفاده توسط سایت‌های کنونی ارائه تخفیف، به نحوی با ساماندهی این کسب‌وکارهای آسیب‌دیده، بن‌ها را به سمت آنها هدایت نمود.

جدا از دو برنامه فوق، بحران کرونا فرصت خوبی است تا دریچه جدیدی پیش روی سیاستگذاران کشور گشوده شود و آن، تلاش برای نوآوری سیاستی و عبور از سیاست‌های رایج، و حتی ورود به سیاستگذاری باز است؛ یعنی باز بودن نسبت به روش‌های جدید فکر کردن از طریق فراهم نمودن بستری برای ورود ایده‌های جدید (توزیع شده در جامعه).

پاندمی کرونا به عنوان یک فرصت

پاندمی کرونا، و فضای اضطراب ناشی از آن، می‌تواند به‌عنوان یک فرصت نیز نگریسته شود. از یک طرف، این بحران و فشار ناشی از آن، بهترین فرصت برای غلبه بر اینرسی ذاتی دولت‌ها و حرکت به سمت دولت دیجیتال و قرار دادن همه خدمات در بستر آنلاین است. برای مثال، از همین فرصت می‌توان برای ایجاد بستر احراز هویت دیجیتال، امضای دیجیتال، و حذف دفترچه‌های تامین اجتماعی بهره برد.

از طرف دیگر، این بحران فشاری است بر کسب‌وکارها برای آموزش و توانمندسازی کارکنان خود در زمان آزاد ایجاد شده، و حرکت به سمت روش‌های مدرن فروش، برندینگ، و خدمات‌دهی به مشتری (نظیر بانکداری تمام دیجیتال) است. در واقع دولت به‌خوبی می‌تواند از فرصت پیش‌آمده استفاده کرده و با تعریف مشروط (ارائه مشوق، مشروط به ورود به حوزه دیجیتال) کسب‌وکارهای داخلی را تشویق به ارتقا نماید.

